

Skoldatatek

Verksamheter till stöd för lärande – så kan de fungera

Skoldatatek

*Verksamheter till stöd för lärande
– så kan de fungera*

Skoldatatek

Verksamheter till stöd för lärande – så kan de fungera

© Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2015

Författare: Ylva Branting

Omslagsbild: Olof Näslund

ISBN: 978-91-28-00598-2, tryckt

978-91-28-00599-9, pdf

Best.nr: 00598

Skrifter, rapporter och metodmaterial kan hämtas som pdf-dokument och beställas på Specialpedagogiska skolmyndighetens webbplats www.spsm.se. Du kan också beställa dessa i tryckt version eller i alternativt format från order@spsm.se.

Innehållsförteckning

Förord	7
Sammanfattning	8
Skoldatatekets verksamhet	9
Utvecklar lärarnas kompetens	10
Lånar ut alternativa verktyg	10
Rätt verktyg till eleven	11
Skoldatatekens utformning och organisation	11
Förändrad bemanning över tid	12
Styrkan med att ha ett skoldatatek i kommunen	13
Samarbete mellan skoldatateket och kommunens it-ansvariga	13
Skolformer som får stöd av skoldatateken	14
Elevgrupper som får stöd	15
Effekten på elevernas måluppfyllelse	16
Tidigt stöd är avgörande	17
Ökad självständighet och självförtroende hos eleven	18
Inkludering och exkludering	18
Vad eleverna själva tycker	19
Så kan skoldatateken utvecklas	20
Intresse hos ledningen är nödvändigt	20
Vikten av dokumentation och uppföljning	21
Referenslista	22

Förord

Skoldatatek arbetar med utlåning, utprovning och kompetensutveckling kring alternativa lärverktyg. Deras arbete kan ge elever med funktionsnedsättning större möjligheter att utveckla sitt lärande.

Genom Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) kan kommuner söka statliga bidrag till utvecklingsprojekt för särskilda insatser inom skolområdet så kallade SIS-medel. Ett utvecklingsprojekt kan vara att starta ett skoldatatek och större delen av Sveriges kommuner har idag tillgång till ett sådant.

Skoldatateken är en verksamhet som ser olika ut i olika kommuner, men som också har stora likheter. En utvärdering som gjorts av skoldatatekens effekter visar att skoldatatek kan ha en positiv inverkan på elevernas måluppfyllelse, men att det kräver vissa förutsättningar (Wilton 2010). En annan studie visar att både fler skolformer och elevgrupper har fått stöd av skoldatateken i de kommuner som har satsat på verksamheten (SPSM 2014).

SPSM presenterar i denna skrift en sammanställning av ovanstående rapporter, för att beskriva vilka förutsättningar som krävs för att skoldatateket ska blir framgångsrika och vilka effekter som skoldatateken haft för lärare och elever. Rapporterna har dock ingen forskningsanknytning och resultaten bygger på pedagogernas egna upplevelser och erfarenhet av skoldatateken.

Ansvarig för sammanställningen av denna rapport har varit Ylva Branting utredare på Statsbidragsavdelningen på SPSM.

Augusti 2015

Leif Näfver

Chef för Statsbidragsavdelningen
Specialpedagogiska skolmyndigheten

Sammanfattning

Större delen av Sveriges kommuner har idag tillgång till ett skoldatatek. Ett skoldatatek arbetar oftast med kompetensutveckling, utlåning och utprovning av alternativa lärverktyg (i fortsättningen nämns detta alternativa verktyg). Det är en övergripande kommunal verksamhet som ger stöd till olika skolformer. Syftet är att ge elever med funktionsnedsättning bättre möjlighet att nå målen i skolan.

Det finns ingen forskning som bekräftar att skoldatateken gör att elevernas måluppfyllelse har ökat efter inrättandet av skoldatatek. Däremot visar pedagogernas erfarenheter att alternativa verktyg kan ge positiva effekter för inläring under rätt premisser. Lärarna ser att eleverna får ett ökat självförtroende, arbetar mer självständigt och arbetar med samma material som övriga elever. Sammantaget ger detta en inkluderande effekt, men förutsättningen är att kompetensutveckling för lärare, tillgänglighet till alternativa verktyg och it-support fungerar bra i kommunen.

De alternativa verktygen fungerar framförallt för elever med dyslexi och läs- och skrivsvårigheter, men de har positiva effekter även för andra elever. Det är viktigt att stödet sätts in tidigt för att nå goda resultat.

Inget skoldatatek har minskat sin verksamhet på grund av att behov skulle saknas. Däremot har de som utökad sin verksamhet gjort detta med anledning av att behoven var större än vad de kände till innan verksamheten startades. Det är inte alltid beslutsfattare ser fördelarna med skoldatateken och känner till vad verksamheten kan bidra med. Kontaktpersonerna på skoldatateken efterlyser mer forskning och utvärderingar som kan visa på skoldatatekens effekter. Ett problem är att dokumentation och uppföljning tycks vara något som prioriteras bort, då det är hög arbetsbelastning och arbetet som i förlängningen ska gynna eleverna kommer i första hand.

Rapporten bygger på två tidigare studier. Den första heter Utvärdering av skoldatatekens effekter (SPSM 2010) Då intervjuades 20 skoldatateksansvariga och 26 pedagoger som fick statsbidrag för uppbyggnad av skoldatatek 2007. Den andra rapporten heter Skoldatatekens behov av stöd (SPSM 2014) och redovisar svaren på en webbenkät som 130 kontaktpersoner för skoldatatek svarade på.

Skoldatatekets verksamhet

Skoldatatek är en övergripande kommunal verksamhet som arbetar för att skolpersonal ska kunna utveckla kompetens och arbetsmetoder i syfte att ge elever bättre möjligheter att nå målen i skolan. Skoldatatekens verksamhet består i de flesta fall av tre olika aktiviteter.

- Kompetensutveckling av skolpersonal, elever och föräldrar.
- Utlåning av alternativa verktyg och pedagogisk programvara.
- Utprovning av lämpliga alternativa verktyg för enskild elev.

Skoldatateket är ibland också en samrådspart i arbetet med den strategiska it-utvecklingen i skolan.

Alternativa verktyg

Skoldatateken arbetar på olika sätt med att se till att elever får tillgång till fungerande alternativa verktyg för att kompensera olika förutsättningar.

Exempel på alternativa verktyg kan vara:

- e-böcker och inlästa läromedel
- skanner och talsyntes
- specifika rättstavningsprogram för läs- och skrivsvårigheter/dyslexi
- programvara som gör att bokstavens ljud hörs när en tangent trycks ned
- tangentbord med möjlighet att lagra text som sedan kan föras över till datorn
- fickminne eller motsvarande för att läsa in påminnelser
- pedagogiskt stödjande appar till telefoner och pekplattor. (SPSM 2011)

Målgruppen för skoldatateken är pedagoger som i sin tur arbetar med elever. Eleverna har oftast olika former av funktionsnedsätt-

ning som till exempel läs- och skrivsvårigheter eller koncentrationssvårigheter. Skoldatateken har alltså framför allt kontakt med specialpedagoger och pedagoger. I mindre utsträckning möter de elever och deras föräldrar.

Kommuner med denna verksamhet kallar den oftast för skoldatatek. Det finns också de som kallar sin verksamhet för något annat. I denna skrift används begreppet skoldatatek och det kan röra sig om skoldatatek eller liknande verksamhet. Det finns ingen fastställd modell för vad ett skoldatatek är, men det finns stora likheter i hur kommunerna ordnar verksamheterna.

Utvecklar lärarnas kompetens

Kompetensutveckling för pedagoger i hur de kan använda it i lärandet är en väsentlig del av skoldatatekens verksamhet. Syftet är främst att ge pedagogerna den kunskap om vilka alternativa verktyg som bäst kan stödja eleverna och hur de kan användas vid olika funktionsnedsättningar.

Skoldatateken utbildar både pedagoger som behöver utveckla sina kunskaper och pedagoger som helt saknar kunskaper om it i lärandet. För att lyckas med kompetensutveckling behövs att den är anpassad för deltagarna. Den får varken vara för generell eller för specifik.

Kompetensutvecklingen kräver en strategisk planering. Pedagoger vill ibland ha kompetensutveckling i samband med att de har upptäckt ett stödbehov hos en elev. Det kan vara innan skolan har hunnit skaffa det alternativa verktyget. När det väl är på plats kan det ha gått så lång tid att kunskaperna inte är aktuella eller att eleven inte längre får undervisning i den klassen. Satsningen på kompetensutveckling blir i princip bortkastad om pedagogerna inte får möjlighet att tillämpa kunskaperna direkt.

Flera av de skoldatateksansvariga upplever att den bestående effekten av kompetensutveckling är liten. Personalomsättning på skolorna och teknikutveckling gör också att kompetensutvecklingen ständigt måste pågå. Det ligger i sakens natur att kompetensen kring it i lärandet måste omprövas och förnyas.

Lånar ut alternativa verktyg

Genom att låna ut alternativa verktyg får eleven möjlighet att prova det en längre eller kortare tid. Skoldatateken lägger också

tid på support av de utlånade verktygen. Efter lånetiden förväntas skolan själv skaffa motsvarande verktyg. En del skoldatatek lånar ut alternativa verktyg läsårsvis eller tills eleven inte längre har behov av stödet. Skoldatatekspersonalen ser utlåning som ett bra sätt att arbeta för att göra lärare och elever vana att använda alternativa verktyg. Inget skoldatatek har slutat låna ut alternativa verktyg sedan de startade sin verksamhet.

Vissa pedagoger menar att det finns en risk med långtidslån. Intresset för alternativa verktyg kan då flyttas från skolan till personalen vid skoldatateket. Skolan känner då kanske inte samma ansvar för att införskaffa verktyg till de elever som behöver. Det kan också medföra att det blir svårt att upprätthålla kompetensen kring alternativa verktyg på skolan.

Rätt verktyg till eleven

Utprovning är betydelsefullt för att eleven ska få tillgång till rätt alternativt verktyg utifrån sina behov. Skoldatateket får då en expertroll i arbetet att ta fram eller prova ut alternativa verktyg till elever med olika funktionsnedsättning. Utprovning omfattar allt från att eleven ges möjlighet att komma och testa olika datorprogram till en mer strukturerad utprovning där en pedagogisk utredning ligger som grund. Kommunerna hanterar utprovningen på olika sätt. Några kommuner arbetar på liknande sätt som habiliteringen gör med att prova ut hjälpmedel. Skoldatatekets möjligheter att prova ut alternativa verktyg kan också vara beroende av andra aktörer. I vissa kommuner kan det till exempel vara ett elevvårds-team som avgör om eleven ska få tillgång till stödet.

Skoldatatekens utformning och organisation

Hos Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) kan kommuner söka bidrag till särskilda insatser på skolområdet. Många kommuner har sökt och fått pengar för utvecklingsprojekt för att bygga upp skoldatatek, medan andra har byggt upp verksamhet utan statliga bidrag.

De flesta skoldatatek har särskilda lokaler avsedda för kompetensutveckling och utprovning. Lokalerna är ofta placerade i anslutning till andra kommunala verksamheter som skola, bibliotek eller medicenter. Det finns ofta ett nära samarbete mellan skoldatatek och elevhälsan eller kommunala resursteam. De kan

ligga nära varandra lokalmässigt eller att den som är ansvarig för skoldatateket också har delar av sin tjänst inom någon sådan central resurs.

Bemanningen på landets olika skoldatateket är varierande, men det handlar alltid om relativt små arbetsgrupper. Det största skoldatateket i landet har fyra anställda. De minsta har en person som arbetar 5–10 procent av sin arbetstid med skoldatateket i kommunen. Det vanligaste är att skoldatateket har en heltidsanställd. Om man jämför med andra personalgrupper inom kommunen som bemanningen på en förskola eller ett servicehus förstår man att skoldatateket är en väldigt liten del av kommunens service och även en liten del av verksamheten under skol- eller utbildningsnämnden. Hur många anställda ett skoldatatek har beror inte bara på kommunens storlek, utan även på vilka olika skolformer som får stöd.

De som arbetar på skoldatateken är främst specialpedagoger och en liten del tekniker. Andra yrkeskategorier är it-pedagog, logoped och dyslexikonsulent. Närmare 70 procent har minst en person på skoldatateket som har specialpedagog- eller speciallärarexamen.

Förändrad bemanning över tid

Många skoldatatek har minskat bemanningen efter bidragsperiodens slut. (42 procent). Att de kommuner som har sökt utvecklingsmedel har minskat bemanningen efter en tid kan ha att göra med att bemanningsbehovet var större under själva uppbyggnads-skedet. Kommunen kan ha behövt en it-ansvarig för att göra inköp och samordna it stödet till skolorna under uppbyggnaden, men inte alls i samma omfattning när verksamheten har kommit i gång.

En annan orsak till att skoldatatek minskar sin verksamhet kan vara att insatser som motsvarar skoldatatekens stöd ges på annat sätt, till exempel att kommunen integrerar it i lärandet på skolnivå. Ingen kommun har dock dragit ner på verksamheten för att det inte skulle finnas något behov av skoldatatek. Vissa kommuner (15 procent) har ökat verksamheten efter bidragsperiodens slut. Det kan vara för att de tidigare underskattat behovet eller att verksamheten tog mer tid än vad de trodde. Några kommuner har utökat sin verksamhet för att fler skolformer än grundskolorna behövde skoldatatekets stöd, vilket de inte planerat från början.

Styrkan med att ha ett skoldatatek i kommunen

Utvecklingen av alternativa verktyg och it sker snabbt. Skoldatateket, vars uppgift är att följa utvecklingen, samlar och sprider kunskap om verktyg och program. Det gör att skolorna på ett enkelt sätt får tillgång till samlad information, om till exempel för- och nackdelar med olika verktyg, kunskap som varje enskild skola annars skulle behöva ta reda på själva.

Skoldatateket arbetar praktiskt med inkludering och jämlikhet i skolan. Genom sin expertroll kan de bidra till att föra in it i lärandet i hela skolmiljön. Det gör att skoldatateket kan sprida kunskap om verktyg som kan användas av flera än de elever som har funktionsnedsättning. Elever med funktionsnedsättning kan därmed delta i fler gemensamma aktiviteter i skolan. Det blir inte udda eller annorlunda att använda olika verktyg som stöd för lärandet.

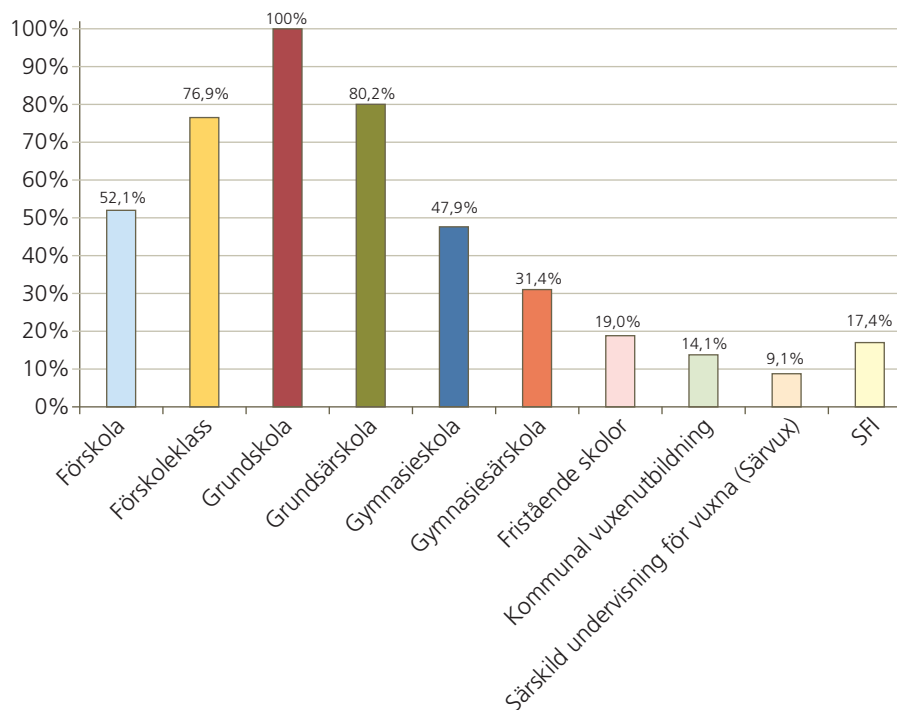
Samarbete mellan skoldatateket och kommunens it-ansvariga

Fungerande system och teknisk support är avgörande för att många alternativa verktyg ska fungera för eleverna. Utbildningsanordnarens it-ansvariga och de som ger pedagogiskt stöd i it i lärandet behöver samarbeta så att användarna definierar behovet och inte enbart teknikerna. Samarbetet kan gälla både praktiska och strategiska frågor som val av standarder, inköp av skollicenser och innehåll i skoldatorer. Det händer att it-enheter väljer övergripande it-system utan att kommunicera med skoldatateket. Då måste de alternativa verktygen integreras i efterskott, vilket sällan fungerar särskilt bra.

I de flesta kommuner prioriteras den administrativa it-användningen framför den pedagogiska, enligt de skoldatateksansvariga. De menar att skoldatatekets kompetens kring mer övergripande it-frågor sällan tas tillvara. Förståelsen för det pedagogiska användandet av it behöver få mer utrymme i planering och uppbyggnad. Oftast är det inte någon större svårighet att få det att fungera rent tekniskt, däremot kan hinder ligga i kommunens it-policy. Till exempel kan ett system där användarna alltid loggar in på datorn i ett gemensamt ursprungsläge försvåra för de elever som behöver ha sina personliga inställningar för kunna använda sina alternativa verktyg.

Skolformer som får stöd av skoldatateken

Staplarna visar procent av 121 svarande kommuner. Från enkät 2014.

Alla skoldatatek ger stöd till grundskolorna. Cirka 80 procent ger också stöd till förskoleklass och grundsärskolan. Drygt hälften av kommunerna ger stöd i förskola och knappt hälften till gymnasieskolan. Vuxenundervisning tillhör sällan skoldatatekens målgrupp. När man läser tabellen får man tänka på att alla skolformer som gymnasieskola och särskild utbildning för vuxna, inte finns i alla kommuner.

Många kommuner ger idag fler skolformer stöd än vad de gjorde när de startade sin verksamhet. 60 procent av kommunerna har börjat ge gymnasieskolor stöd och 35 procent ger stöd till gymnasiesärskolor. I åtta kommuner ger skoldatateken stöd till friskolor och tio till förskola och förskoleklasser, vilket de inte gjorde från början.

Fem kommuner har fattat beslutat om att friskolor inte längre ska få stöd från skoldatateken. Vissa kommuner har gått ifrån anslagsfinansiering till att finansiera skoldatateket med skolpeng. Då har friskolorna i vissa fall istället fått möjlighet att köpa stöd från skoldatateken.

Elevgrupper som får stöd

Från början riktade skoldatateken sitt stöd till elever med koncentrationssvårigheter som adhd samt till elever med läs- och skrivsvårigheter. Variationen av funktionsnedsättningar har breddats genom åren. Fler skoldatatek ger idag stöd till barn med synskador än vad de gjorde från början. Vissa kommuner utökat de skolformer som får stöd med särskola och gymnasiesärskola, det gör att elever med utvecklingsstörning har tillkommit som målgrupp. Andra grupper av elever som fått tillgång till alternativa verktyg via skoldatateken är barn med hörselnedsättning, fysiska funktionshinder, motoriska svårigheter och autism.

Flera på skoldatateken påpekar att alla elever med skolsvårigheter och som har behov av alternativa verktyg för att klara skolan får stöd. Skoldatateken vänder sig alltså i dag till större utsträckning till alla elever, indirekt även till elever utan funktionsnedsättning.

Effekten på elevernas måluppfyllelse

Det är svårt att uttala sig om effekterna på elevernas måluppfyllelse eftersom det saknas forskning inom detta område. För att med säkerhet kunna mäta effekter skulle det egentligen behövas en basmätning kring vad elever i en viss årskurs presterade innan respektive efter införandet av alternativa verktyg, samt en kontrollgrupp. Elever som behöver extra anpassningar eller särskilt stöd har dock rätt till detta. Skolor måste ta hänsyn till elevers olika behov och se till att alla ges förutsättningar att nå kunskapskraven.

Pedagogernas erfarenheter och upplevelse är att skoldatatekens verksamhet främst ger följande effekter för eleverna.

- Större effekt på måluppfyllelse för elever med läs- och skrivsvårigheter.
- Något mindre effekt för elever med koncentrationssvårigheter.
- Ökad självständighet för eleven i skolarbetet.
- Viss inkluderande effekt.

Pedagogerna och de skoldatateksansvariga är eniga om att effekten för eleven av insatserna är positiv, men att det fungerar olika bra för olika elever.

De alternativa verktygen fungerar framför allt för elever med dyslexi och läs- och skrivsvårigheter. Talsynteser och rättstavningsprogram har en tydlig påverkan på elevernas möjligheter att tillgodogöra sig undervisningen. För elever med koncentrationssvårigheter finns visuella stöd, minnesträningsprogram, tidshjälpmiddel och kommunikationsstöd som talförstärkare bland verktygen som fungerar väl.

Den positiva effekten för eleven är beroende av flera olika faktorer. Att det finns tillgång till de alternativa verktygen och att dessa fungerar för eleven är helt avgörande. Behovet av fungerande support och stöd från skolorganisationen är också viktigt samt möjlighet för lärarna att få kompetensutveckling i de olika verktygen.

Tidigt stöd är avgörande

Pedagogernas uppfattning är att stödet ska sättas in tidigt. Möjligheten till stöd uppfattas som ovärderlig när det gäller elevers förutsättningar att hantera avkodning¹. Alla elever bör ha tillgång till läs- och skrivverktyg redan i de tidiga skolåren, då både som stöd och som generellt pedagogiskt verktyg. Pedagogerna har identifierat tre tillfällen då svårigheterna kan vara som störst:

- vid årskurs tre till fyra då läsinläringen går över i mer informationsinhämtande läsning
- vid övergången mellan årskurs sex och sju då informationsmängden i läromedlen ökar markant
- vid övergången från grundskolan till gymnasiet då eleven förutsetts kunna inhämta kunskaper mer självständigt.

Övergångar kan lättare överbryggas med hjälp av alternativa verktyg och det är bra om eleverna har lärt sig använda de verktyg som kan ge eleven bäst stöd innan de går över till ett nytt stadiet. För att motverka den tveksamhet som kan finnas hos vissa elever att börja använda alternativa verktyg är det viktigt att de får stöd och uppmuntran av pedagogerna. De elever som byter skola bör också få ta med sig det alternativa verktyget, enligt de intervjuade pedagogerna.

Strategierna för inläringen, sättet att arbeta och hur man läser behöver vara etablerade hos eleven innan årskurs sju. Då sker stora förändringar i skolarbetet. Elever som fått stöd är säkrare i arbetet och klarar sig bättre, mår bättre. Alternativa lärverktyg kan vara en faktor som påverkar detta.

Även äldre barn och ungdomar får en positiv effekt när de använder alternativa verktyg. Elever som förstår orden, men som har svårt att skriva, kan uttrycka sina tankar i skrift med exempelvis taligenkänning som alternativt verktyg. Då kan eleven använda sig av de ord han eller hon har tänkt sig, i stället för att vara hänvisad till ett enklare och mindre nyanserat språk.

Eleverna får större förståelse för hur de lär sig och vad de behöver för stöd för att lära. Pedagogerna berättar att den dialog som uppstår mellan elev och lärare eller mellan elever när de använder verktygen gör att de tillsammans kan reflektera över inläring. Insikten är en del av elevens mognadsprocess som också leder till att eleverna utvecklas på fler områden, inte bara när det gäller läsning och skrivning.

¹ Avkodning är den lästekniska delen av läsningen, att snabbt och automatiserat kunna koppla ihop ljud och bokstäver till ord.

Ökad självständighet och självförtroende hos eleven

De intervjuade pedagogerna säger att elevens inläring blir stabilare. Pedagogerna upplever att eleverna ofta får ett ökat självförtroende, arbetar mer självständigt och arbetar med samma material som andra elever.

Stödet tycks ha påverkat elevers måluppfyllelse positivt. Det är fler som når målen i årskurs fem, elever som pedagogerna inte tror skulle ha lyckats annars. Samma uppfattning gäller för elevers måluppfyllelse för årskurs nio. Eleverna skannar själva in material, spelar in och lyssnar på läxor. Eleverna stärkts generellt i sitt lärande. Mer tveksamma pedagoger menar att det märks skillnad, men att det är svårt att med säkerhet koppla framstegen till den stödinsats som skoldatateket gjort.

Nästan alla pedagoger upplever att eleverna får bättre fokus och blir mer uthålliga. Eleverna kan slutföra uppgifterna och har mer förståelse för vad som ska göras. Med hjälp av datorn får de som tidigare har haft svårt att skriva text det lättare. De blir mer medvetna om grammatikens betydelse och reflekterar på ett annat sätt över texten.

Föräldrar har också berättat att läsläsningen hemma går lättare. De behöver i mycket mindre utsträckning förklara, läsa högt eller skriva åt eleven. Genom stödverktygen behöver eleverna inte uppleva upprepade misslyckanden, utan det blir oftast bra från början. Alla skolämnen är i stor grad textbaserade och i och med att eleverna i högre grad blir duktiga på att arbeta med texter blir det också lättare att klara av arbetsuppgifter i flera skolämnen. Det ger eleverna ett ökat självförtroende.

Inkludering och exkludering

Pedagoger beskriver användningen av alternativa verktyg i klassrummet som positiv. Eleven behöver inte gå ifrån klassrummet för att få stöd. I stället arbetar eleven tillsammans med de andra eleverna, ofta med samma material och arbetsuppgifter. Skoldatateket ses som en del i en större inkluderande utvecklingsprocess inom skolan. Delaktigheten i gemensamma arbetsuppgifter upplevs som avsevärt större. Eleven som använder något alternativt verktyg blir mer van att använda till exempel ordbehandlings- eller rättstavningsprogram. De andra eleverna upplever att sådan kunskap är en resurs i gruppens arbete.

I de skolor där alternativa verktyg inte är så vanliga finns en tvekan hos eleven till att vilja ta till sig och använda sådana. Framför allt finns elever i grundskolans senare år som upplever det som utpekande. Eleverna använder då främst verktygen som stöd i hemmet, vid läxläsning och andra hemuppgifter.

Några pedagoger tycker att det arbetssätt som skoldatateket använder nästan är segregrande. De menar då när en elev utreds och får individuellt stöd av en specialpedagog via skoldatateket. Eleven kan uppfatta detta som utpekande. Men överlag verkar annars användandet av alternativa verktyg ha en inkluderande effekt.

Vad eleverna själva tycker

Än så länge finns inte mycket samlad dokumentation om elevernas åsikter. Bara 40 procent av kommunerna har frågat vad eleverna tycker om att få stöd via skoldatateket. Så här berättar några skoldatateksanställda om vad elever tycker:

” De flesta tycker att det är ett bra stöd och hjälpmedel. Fler yngre än äldre elever är positivt inställda till att använda hjälpmedel och se dem som stöd i undervisningen. Äldre elever upplever ofta att det kan vara utpekande.

” De elever som fick en iPad som verktyg är uteslutande väldigt positiva medan de som fick en PC är betydligt mindre nöjda då uppstart, inloggning, transport och inte minst användningen upplevs svår eller oengagerade. De med PC förlorade för mycket tid i klassrummet.

” Övervägande positivt, men många saknar stöd från sina pedagoger som tycker att digitala verktyg är besvärliga. Det ses till och med som ”fusk” ibland. Det sker mer sällan, men fortbildningsbehovet finns kvar då det tillkommer ny personal.

Så kan skoldatateken utvecklas

De flesta skoldatateksansvariga tycker det är viktigt med kollegialt utbyte mellan skoldatateken för att de ska utvecklas. Samverkan i övrigt mellan olika professioner som elevhälsa och it- enheter är också viktigt. Skoldatateksanställda måste själva få kompetensutveckling för att kunna följa utvecklingen och vara de kunskaps-spridare som är syftet med verksamheten. Nya pedagogiska it-lösningar utvecklas hela tiden. Ett sätt att sprida kunskap är nätverksträffar och flera vill utveckla detta mer. De skoldatateksansvariga ser gärna fler sätt att dela kunskaper med varandra. De vill också att det blir en starkare koppling till forskning och utvärdering av effekterna.

Intresse hos ledningen är nödvändigt

Intresse från chefer och beslutsfattare är viktigt för skoldatatekets fortsatta existens. Det blir svårt om inte skolledning och förvaltningsledning är insatta och engagerade i verksamhetens idé. Vid några tillfällen upplevs uppbyggnaden av skoldatateket ha saknat stöd på förvaltningsnivå. I de fallen blev verksamheterna nedprioriterade i samband med samordningsfrågor och mer strategiska beslut.

I vissa kommuner beskriver skoldatateksansvariga att inköp av alternativa verktyg dröjer liksom teknisk support, vilket de tolkar som ett ointresse hos ledningen. Det blir särskilt tydligt då skolorna ska spara pengar. I de kommuner där skoldatateken är delaktiga i övergripande strategiska frågor upplevs däremot inte några egentliga svårigheter med skoldatatekets utveckling.

Vikten av dokumentation och uppföljning

Skoldatateksansvariga tycker att utvärderingar ingår i deras uppgifter. Men utvärdering av skoldatatekets verksamheten har enbart gjorts i ett fåtal kommuner. Det anser skoldatateksansvariga är en brist, men det är också ett medvetet val. De prioriterar stödet till eleverna. Konsekvensen av att utvärderingsinsatserna uteblir blir att det saknas underlag för att förändra, utveckla och strategiskt planera framtida insatser. Arbetet blir ”på känn” och styrs ofta av snabbt påkomna behov av stöd från skoldatatekten, det vill säga en reaktiv verksamhet.

Den samlade bilden är att det behövs mer forskning. Uppföljningar och utvärderingar av verksamheten är det många som saknar, inte bara skoldatateksansvariga. Statens beredning för medicinsk utvärdering (SBU) tar upp bristen på forskning av nyttan med alternativa verktyg för barn och ungdomar med dyslexi. (SBU 2014) Även Hjälpmedelsinstitutet vill se mer forskning på effekter av teknikstöd i skolan och en satsning för att höja kompetensen om kognitiva svårigheter. (Hjälpmedelsinstitutet 2013) Detta är vad skoldatateken praktiskt arbetar med och deras erfarenhet måste samlas och spridas på ett bättre sätt.

I Skollagen står det att skolans verksamhet ska bygga på ”vetenskap och beprövad erfarenhet”. Ofta saknas vetenskapligt stöd i komplexa praktiska frågor. Därför är det extra viktigt att skapa beprövad erfarenhet. Det handlar om att en praktik bedrivs och denna kan skapa egna professionellt beprövade erfarenheter som en grund för framtida handlande. Det utgör ett komplement eller alternativ till forskningsresultat som kan saknas på vissa områden, speciellt moderna företeelser som IT i lärandet.

Evidensbaserad praktik utgörs av tre delar: forskningens, professionens och brukarnas erfarenheter. I den här rapporten har vi framför allt fått läsa om professionens erfarenheter. Pedagogernas upplevelser av skoldatatekets effekter på elevernas lärsituation och lärrresultat kan bli beprövad erfarenhet. För det krävs att erfarenheterna blir dokumenterade på ett strukturellt sätt och kollegialt granskade ute i kommunerna. Skoldatatekens anställda måste ges förutsättningar för att avsätta tid och börja dokumentera och kritiskt granska sin egen verksamhet.

Referenslista

Hjälpmedelsinstitutet. (2013). *Teknikstöd i skolan*.
Stockholm: Hjälpmedelsinstitutet.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2014). *Skoldatatekens behov av stöd. Enkätundersökning*.
Beställs via registrator, dnr ALL 2014/792. www.spsm.se
Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (2011). *It i lärandet för att nå målen*. Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Statens beredning för medicinsk utvärdering (2014). *Dyslexi hos barn och ungdomar. Tester och insatser*. En systematisk litteraturöversikt.
Stockholm: SBU.

Wlilton T. (2010). *Utvärdering av skoldatatekens effekter*.
Stockholm: Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) arbetar för att barn, unga och vuxna oavsett funktionsförmåga ska få förutsättningar att nå målen för sin utbildning. Det gör vi genom specialpedagogiskt stöd, undervisning i specialskolor, tillgängliga läromedel och statsbidrag. Den kompetens vi erbjuder kompletterar kommunernas och skolornas egna resurser. Läs mer på vår webbplats www.spsm.se.

Skoldatatek finns i flertalet av Sveriges kommuner. Det är en verksamhet som arbetar med kompetensutveckling, utlåning och utprovning av alternativa lärverktyg. De ger stöd till skolor och utbildningsanordnare för att hitta och använda alternativa verktyg för elever med olika former av funktionsnedsättning.

Denna skrift redogör för pedagogers erfarenheter av skoldatatek. It i lärandet och alternativa verktyg tycks ge positiva effekter för elever och deras inlärning. Lärarna upplever att eleverna får ett ökat självförtroende, arbetar mer självständigt och arbetar med samma material som övriga elever. Sammantaget ger detta en inkluderande effekt, men förutsättningen är att kompetensutveckling för lärare, tillgänglighet till alternativa verktyg och it-support fungerar bra i kommunen.

Skriften beskriver hur skoldatateken är uppbyggda och vad de arbetar med. Den tar även upp de upplevda effekterna av arbetet och vilka förutsättningar som krävs för att det ska bli framgångsrikt.